

Program za obrazovanje - davanje ovlašćenja pedagozima i školama

Pošto se svet susreće sa novim izazovima sve veće opasnosti od nasilnog ekstremizma, škole i pedagozi se hvataju u koštac sa izražavanjem i emocijama na nivou koji nikada nisu očekivali i koji ide od konflikata u pogledu ličnog identiteta do kompleksnih društvenih pitanja. Napad na satirički nedeljnik Charlie Hebdo u Parizu, napadi u Danskoj i nedavni odlazak nekoliko obrazovanih mladih devojaka sa Zapada, da bi se pridružile takozvanoj "Islamskoj državi", samo su neki primeri razvoja događaja kojima su izloženi naši mladi i naši pedagozi. Ti događaji u ljudima stvaraju strah, frustracije ili ljutnju, zato u čionicama dolazi do izazivanja, podsmeha, napetosti i protesta. Škole i pedagozi su prvi koji mogu pomoći u prepoznavanju dece, kod kojih postoji opasnost od radikalizacije, i koji ih mogu zaštititi. U sprečavanju radikalizacije mogu da učestvuju tako, što će rano početi da uče o demokratiji i građanskim veštinama i na taj način razvijati kritičko razmišljanje.

Ovaj program je **poziv na mere** za pomoć u jačanju upravo te grupe ljudi koja možda može najviše da utiče na živote naše omladine i da pomogne u sprečavanju nasilnog ekstremizma. Pošto nije moguće da škole problem reše same i odmah, na različitim nivoima (pedagog, škola, partneri i vlada) daju se predlozi za posredovanje koje bi moglo uskoro početi (kratkoročno) i koje bi moglo pomoći da se uspostavi održivi pristup za budućnost (dugoročno). Ta saznanja zasnivaju se pre svega na iskustvima u sekundarnom obrazovanju, ali ih možemo jednostavno preneti na primarno, stručno i više obrazovanje.

Nacrt ovog programa je na konferenciji RAN o radikalizaciji i obrazovanju (Mančester, 3.–4. 3. 2015.) razmatralo više od 90 pedagoga iz skoro svih država članica EU. Učesnici se nadaju da će njihov doprinos biti upotrebljen na prvom sastanku evropskih ministara za obrazovanje o radikalizaciji (17. 3. 2015.) i u drugim procesima formiranja politika, kako bi se obezbedili podrška i priznanje praksama o kojima učitelji iz iskustva u svojim razredima znaju da funkcionišu.

Ovaj program daje mišljenja i povratnu informaciju koju su razmenili učesnici konferencije i stručnjaci učesnici. Program je rezultat tih napora i ne sme se pripisati mišljenju određenog stručnjaka, organizacije, države članice ili centra odličnosti RAN ili EU kao celini.

Pedagog

Pedagozi imaju ključnu ulogu u sprečavanju radikalizacije koja vodi u nasilni ekstremizam. U svojim učionicama susreću se sa ekstremnim i osetljivim idejama i ponašanjem studenata. Bez obzira na to, odakle ta izražavanja vode poreklo (oplakivanje, krivice, pritisak grupe), pedagog se susreće sa izazovom da te probleme prepozna i da ih razmatra na bezbedan i transparentan način. Ukoliko se takva izražavanja ne rešavaju, ona mogu da potpale ekstremističku propagandu, a takođe mogu da ugroze (društvenu) bezbednost učenika. Pedagozi moraju da se pobrinu za šire osposobljavanje kako bi mogli da se uhvate u koštac sa ovim pitanjem i kako bi mogli da preduzimaju mere, a takođe moraju imati i podršku.

Obećavajuće mere na nivou pedagoga:

1. *Briga za osposobljavanje*: pedagozi mogu da posvete svoje vreme učešću na dodatnim obrazovanjima o ovim temama. Škole, eksterni partneri i mreže pedagoga mogu da organizuju takva osposobljavanja ili da omoguće njihovu organizaciju.
2. *Obavljanje zahtevnih razgovora*: pedagozi bi morali sa svojim studentima da razgovaraju o osetljivim i zahtevnim temama, povezanim sa ličnim osećanjima, principima i uverenjima. Često je lošije ako se ne odazovemo i ostavimo takva osećanja i izražavanja neizrečena. To ne važi samo za učitelje religije i sociologije ili savetnike, već su za to odgovorni svi pedagozi, bez obzira na područje rada.
3. *Druge mogućnosti*: pedagozi mogu da se obrate organizacijama ili nevladinim organizacijama koje nude druge odgovarajuće mogućnosti (u zemlji ili inostranstvu) kako bi učenici mogli, ako žele, da doprinesu određenom cilju i/ili da se posvete svojim osećanjima, kada doživljavaju krivicu. Ti učenici, na primer, mogu da se povežu sa organizacijama za pomoć koje dostavljaju zalihe ili pomažu izbeglicama u Siriji i/ili Iraku. Mogu se, na primer, osposobiti za ambasadore mladih i za takozvane "savetnike protiv predrasuda".
4. *Gradnja mreža pedagoga i telefonskih linija*: pedagozi mogu kod zahtevnih i osetljivih pitanja, o kojima bi trebalo da raspravljaju u razredu, međusobno da se pomažu. Učitelji bi morali međusobno da se povezuju i da razmenjuju iskustvo, bez obzira na to da li su saradnici u istoj školi ili u različitim školama. U nekim slučajevima bi efikasnosti rasprave moglo da doprinese i uključivanje drugog učitelja.
5. *Internet pretraživanje*: sadašnja generacija učenika je veoma aktivna na internetu. Za pedagoga će biti korisno, ako poznaje različite internet platforme koje koriste učenici, i sadržaj sa kojim se susreću. Pedagozi mogu taj internet materijal da koriste kako bi podstakli raspravu sa učenicima o potrebni za kritičkim pristupom internet sadržaju - naročito u društvenim medijima.
6. *Svedočenja žrtava ili nekadašnjih ekstremista*: žrtve terorizma, preživeli i nekadašnji ekstremisti mogu u velikoj meri pomoći, ako sarađuju sa učenicima koji na primer ismejavaju radikalizaciju ili nasilni ekstremizam. Njihova svedočenja u internet ili neinternet okruženju mogu snažno da utiču na učenike i mogu biti dobra prilika za pokretanje dijaloga.

Škola

Cilj svih škola je obezbediti učenicima bezbedno nastavno okruženje, prožeto poštovanjem. Pošto je radikalizacija podloga za nasilni ekstremizam, škole bi morale da se pobrinu da "sprečavanje" postane njihov osnovni i prioritetni zadatak.

Obećavajuće mere na nivou škole:

7. *Razvoj jasne vizije o tome kako postupati u slučaju radikalizacije i ekstremizma u školi*: upravni odbori i uprave škola moraju razumeti da su vrbovanje i radikalizacija jednaka opasnost za učenike kao i seksualne zloupotrebe i kriminal. Morali bi da razviju takvu strukturu za odziv koja bi se zasnivala na sprečavanju, kako bi se obezbedila zaštita i smanjio rizik. Škole bi morale da revidiraju mehanizme pomoću kojih obezbeđuju "bezbedan prostor" za razgovore o tim pitanjima, i da promisle kako je to povezano sa njihovim politikama i postupcima. Pristup, koji zaustavlja dijalog i izražavanje, mogao bi dovesti do frustracija, dok bi jasne smernice saradnje i upravljanja mogle pomoći u rešavanju fundamentalnih problema.

8. *Novosti u nastavnom planu* treba da obuhvate elemente kritičkog razmišljanja, demokratskih vrednosti, rešavanja konflikata itd. kao sastavni deo kurseva i aktivnosti koje su već u toku. Tako bi učitelji mogli da posvete vreme tim temama umesto da moraju da se bave sa novima, koje se dodaju.
9. *Nastavni plan bi trebalo da obogae internet alati* koji privlače učenike i potvrđuju da ekstremizam profitira na internetu. Na raspolaganju su različiti internet sadržaji koji se suprotstavljaju ekstremističkoj propagandi, a takva rasprava mogla bi biti deo nastavnog plana kao doprinos raspravi ili drugom obliku propagande. Preporučuju se stvaranje i/ili korišćenje sadržaja koji obuhvataju glasnike, u koje mladi imaju poverenja, za koje postoji opasnost od radikalizacije, na primer nekadašnji ekstremisti ili ključne ličnosti u zajednici ili verskom životu. Organi vlasti i čak stručnjaci ne izražavaju dovoljno dobro svoje suprotstavljavanje radikalizmu.
10. *Pošto je nastavni plan ograničen i jer mora biti takav, treba koristiti vanškolske aktivnosti.* Pokazalo se da su rasprave i pregovori korisni za učenike i pošto otklanjaju ekstremizam, te aktivnosti im obezbeđuju mogućnosti za nenasilno rešavanje problema.
11. *Pedagozima*, koji učestvuju u zahtevnim razgovorima, izvode internet procese i rade na svesti o radikalizaciji, treba omogućiti osposobljavanje. Samo »antipropaganda« ne deluje i kod mladih može dovesti do upravo suprotnih efekata. Učitelji moraju biti opremljeni za oblikovanje bezbednog i konstruktivnog dijaloga i takve razmene mišljenja. Ukoliko se obezbedi da učitelji razumeju sastojke "efikasnog" sprečavanja ekstremizma, oni mogu da imaju sopstvenu agendu i da se pobrinu za odgovarajuće nastavne časove i pristupe.
12. *Moraju davati primer* za stvaranje otvorenog i bezbednog prostora, kako bi školsko osoblje moglo da raspravlja i da razmenjuje iskustva. To više nije samo dužnost pastoralnog kolektiva. Škole bi morale da razmisle o osnovnom osposobljavanju svih učitelja koje bi opremile za otkrivanje znakova ekstremizma i efikasno obavljanje delatnosti, kako bi to mogli da čine i međusobno.
13. *Učešće u snažnim partnerstvima* sa drugim organizacijama, kao što su socijalni rad, omladina i zdravstvo, policija, nevladine organizacije i opštine, kako bi se pojedinci, koji se nalaze u opasnosti, rano otkrili i kako bi se partneri uključili u širu strukturu sprečavanja i odziva u školi (npr. pozvati socijalne radnike ili policajce koji će učenicima govoriti o svojim iskustvima).
14. *Uključivanje učenika u inicijative za sprečavanje:* takve inicijative su često veoma uspešne u školi, gde mladi mogu pozitivno da utiču jedan na drugog, jer uticaj drugova istog uzrasta može biti vrlo snažan. Postoje uspešne prakse jevrejskih i muslimanskih učenika koji saraduju sa ranjivim razredima i koji uspevaju da spreče ekstremizam u tim razredima.

Partneri

Škole ne mogu same da rešavaju ta pitanja. Njihov odziv će ojačati parterski pristup. Škole mogu prilično da doprinesu sprečavanju ekstremizma, iako su pre svega još uvek škole. Potrebni su odzivi više generacija kako bi se izradio pravi režim koji obezbeđuje sveobuhvatni pristup pomoći za zaštitu pojedinca.

Obećavajuće mere na nivou partnerstva:

15. *Saradnja među školama i organima krivičnog gonjenja* je važna, ali i osetljiva. Ukoliko škole žele da razmenjuju informacije i obezbeđuju podršku za najranjivije i pomoć, one moraju da se pobrinu za efikasno delovanje politika i potrebne su jedna drugoj. Tako će obrazovanje biti obavešteno o politikama saradnje i "verovati" u iste, pomoći će

da se spreči da odzivi, koji nastaju zbog želje za bezbednošću, potkopavaju napore u razredu. To je važno, jer prejako usredsređivanje na bezbednost u školi može da stvori klimu nepoverenja.

16. *Roditelje i porodice učenika trebalo bi tretirati kao dragocene partnere* u zaštiti od ekstremizma i sprečavanja ove pojave. Danas se prečesto prikazuje negativni izgled roditelja i porodica koji obezbeđuju prostor za cvetanje ekstremizma. Iako ta mogućnost postoji i škole bi morale da budu svesne nje, roditelji i porodice za svoje sinove/kćeri/članove porodice često žele samo najbolje i bezbednost.
17. *Nevladine i druge organizacije*, koje se usredsređuju na sprečavanje radikalizacije (u tome podržavaju škole), zbog svog stručnog znanja i neutralne uloge u školama mogu biti važni partneri. Saradnja sa tim organizacijama može biti u okviru nastavnog plana i izvan njega korisna za obe strane.
18. *Organizacije za pomoć i inicijative zajednice nude učenicima*, koji žele da doprinesu ekstremizmu (u zemlji ili inostranstvu) i koji bi mogli biti zanimljivi za vrbovanje u ekstremističke grupe, druge mogućnosti. Bliske veze sa takvim inicijativama pomaže da se ponude druge mogućnosti ugroženim pojedincima.
19. *Kod (sekundarnog) osposobljavanja učitelja* pažnju treba posvetiti radikalizaciji i nasilnom ekstremizmu, kako bi se budućim učiteljima obezbedili alati za odgovarajući odziv na izražavanje žalosti ili osećaj krivice. Pažnju treba posvetiti sadašnjim i budućim generacijama pedagoga.

Vlada

Na nivou politike vlada je odgovorna za kreiranje takvih prilika koje su školama i partnerima potrebni za efikasnu ulogu u sprečavanju radikalizacije koja vodi u nasilni ekstremizam. Izazovi na političkom nivou su: očuvanje održive perspektive u periodu političkog pritiska, omogućavanje prilagođenog pristupa u školama i usredsređivanje na mogućnosti delovanja škola umesto povećanja mera za njihov nadzor.

Obećavajuće mere na nivou vlade:

20. *Održivi odziv*: posle terorističkog ili ekstremističkog događaja često se mnogo pažnje i sredstava posvećuje ulozi obrazovanja i pitanju jačanja te uloge. Ali tada je obično prekasno i škole će moći da budu efikasne samo sa investicijama u dugoročno sprečavanje ekstremizma.
21. *Određivanje uspeha na različitim nivoima*: važno je odrediti, kada su škole u svojoj ulozi sprečavanja efikasne. Takvo određivanje ne bi smeo da se zasniva samo na broju ljudi koji odlaze u Siriju, na primer, već i nivou zajednice, škole i pedagoga. Uspeh zavisi samo od toga da li škole imaju snažna partnerstva, da li se kompleksni razgovori mogu voditi u otvorenom okruženju, punom poštovanja, da li su pedagozi opremljeni za rešavanje tih pitanja u svojim učionicama i da li se osećaju da su opremljeni za to.
22. *Omoćavanje prilagođenih pristupa u školama*: školama se može poveriti da potraže odgovarajući jezik za opis inicijativa za "sprečavanje" i potrebno im je vreme da to obuhvate u svojim prioritetnim zadacima. U mnogim školama postoje političke zaštite, i to je pristup koji zagovaraju članovi mreže. Na kraju, škole moraju imati na raspolaganju podršku i fleksibilnost koji će im omogućiti izvođenje funkcionalnih akcionih planova i politika. To će im pomoći da obezbede da mladi, roditelji i porodice veruju u ovu agendu.

23. *Podsticanje inovacija u većem obimu:* prepoznati škole i partnerstva koji efikasno pružaju i omogućavaju razmenu i širenje oblika pružanja drugim školama i podstiču dalji razvoj.
24. *Ulaganje u budućnost:* trebalo bi vrednovati tradicionalnu ulogu učitelja i drugih pedagoga. Sadašnji događaji svetskog obima znače izazov za predstavu o pedagozima koji samo prenose znanje o određenoj temi. Poziv pedagoga mora biti uravnoteženiji u pogledu prenošenja znanja i omogućavanja razvoja životnih veština. Sve navedeno može početi u programima osposobljavanja za učitelje.